

Z DONIESIEŃ EDUKACYJNO-ZAWODOWYCH

EDUKACJA HUMANISTYCZNA nr 2 (45), 2021
Szczecin 2021

Beata A. Orłowska
Akademia im. Jakuba z Paradyża
w Gorzowie Wielkopolskim

Eliza Sojka
Wyższa Szkoła Humanistyczna
Towarzystwa Wiedzy Powszechnej
w Szczecinie

EDUKACJA DLA BEZPIECZEŃSTWA DZIECI W SIECI PODCZAS PANDEMII COVID-19

Wprowadzenie

W dynamicznie rozwijającym się świecie technologii, sytuacja w której znalazła się niemal cała ludzkość w 2020 roku w sposób gwałtowny wywołała zmiany w wielu obszarach. Kiedy na całym świecie zaczął rozprzestrzeniać się wirus SARS-CoV-2 wywołujący chorobę COVID-19 okazało się, że przede wszystkim Internet stał się nieodzownym elementem naszego życia. W konsekwencji nastąpiły liczne zmiany w wielu obszarach. Dotyczyły one nie tylko obszaru ekonomii ale też, a może przede wszystkim, nastąpiły zmiany w obszarze społecznym. Z dnia na dzień dzieci zostały zamknięte w domach, a jedyny z możliwych kontaktów stał się kontakt poprzez Internet. Oczywiście każdy z nas ma świadomość, że Internet daje nam wiele możliwości, począwszy od kontaktów międzyludzkich, aż po wyszukiwanie informacji wysoce specjalistycznych np. w specjalistycznych bazach naukowych.

Bezpośrednie kontakty międzyludzkie ze względu na pandemię musiały zostać zastąpione komunikacją na odległość. Dotychczasowe narzędzie, jakim był Internet, w wielu wypadkach było głównie źródłem rozrywki i informacji dla dzieci. W 2020 roku Internet stał się ważnym narzędziem wspomagającym proces edukacji. Wykorzystanie Internetu umożliwiło kontynuowanie nauki i stworzenie możliwości trwania procesu edukacji mimo ogólnoświatowej pandemii.

Nie należy jednak zapominać o tym, że cyberprzestrzeń ma też swoje wady. Dzieci korzystające z Internetu bez nadzoru dorosłych są narażone na wiele niebezpieczeństw takich jak cyberprzemoc, pornografię itp. W związku z tym właśnie w tym okresie bardzo ważna okazała się edukacja dzieci jak i rodziców w zakresie bezpiecznego korzystania z sieci.

Celem artykułu jest przybliżenie problemu niebezpieczeństw czyhających na dzieci i młodzież podczas korzystania z Internetu. Problem ten jest szczególnie istotny podczas pandemii COVID-19, kiedy to dzieci spędzają dziennie wiele godzin przed komputerem podczas zdalnego nauczania, najczęściej bez kontroli opiekunów.

Istota cyberprzestrzeni

Współcześni młodzi ludzie nie potrafią wyobrazić sobie życia i funkcjonowania bez korzystania ze smartfonu, komunikatorów czy też komputerów¹. Cyberprzestrzeń stała się nową, równoległą przestrzenią społeczną, która dała ludziom wiele nowych możliwości. Media społecznościowe zaczęły pełnić funkcję socjalizacyjną².

Jak zwraca uwagę Agnieszka Belcer opierając się na opinii Anny Andrzejewskiej „wirtualna rzeczywistość to technologia, która daje możliwość wejścia i przebywania w świecie wygenerowanym przez komputer. Jest to splot wrażeń i sposobów ich odbioru przez poszczególnych użytkowników. Otwiera przed jej odbiorcami olbrzymie możliwości – daje im dostęp do zasobów na całym świecie, sprowadza odległość do roli nieistotnego czynnika, daje im wolność, jakiej nie zaznają w życiu codziennym”³. Tutaj od razu pojawia się pytanie czy potrafimy jednak właściwie z tej przestrzeni korzystać?

Jak się okazuje „dla wielu ludzi cyberprzestrzeń stała się częścią codzienności. Jesteśmy w cyberprzestrzeni, kiedy czytamy lub wysyłamy elektroniczną korespondencję albo, gdy za pomocą sieci komputerowej rezerwujemy hotel, bilety lotnicze lub do teatru. W cyberprzestrzeni rozmawiamy, wymieniamy poglądy, tworzymy wymyśloną przez siebie postać. (...) Cyberprzestrzeń to miejsce, w którym pozyskanie nowej przyjaźni i sympatii jest mniej skomplikowane”⁴.

Mimo takiej otwartości i szerokich możliwości związanych z Internetem nie powinniśmy zapominać, że cyberprzestrzeń to także czyhające trudności. Jak zwraca uwagę Janusz Morbitzer „mimo swojej stosunkowo niedługiej historii, Internet stał się bardzo istotnym elementem życia społecznego. Zachodzi tu swoiste sprzężenie zwrotne: z jednej strony świat wartości w Internecie odzwierciedla wartości powszechnie akceptowane przez społeczeństwo, z drugiej zaś – w dużej mierze – wpływa na kształtowanie świata wartości, zwłaszcza młodych ludzi. Jest to zjawisko niebezpieczne, gdyż Internet to świat bez granic i bez ograniczeń, to *nowe królestwo, cudowny kraj cyberprzestrzeni, gdzie dozwolony jest*

¹ M. Frania, *Edukacja medialna a reklama*, Kraków 2013.

² J. Pyżalski, *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzyko zachowań młodzieży*, Kraków 2021.

³ A. Belcer, *Modelowanie relacji młodzieży w środowisku cyberprzestrzeni*, [w:] *Dzieci i młodzież w świecie technologii cyfrowej*, pod red. Ewy Janickiej – Olejnik i Krzysztofa Klimka, Łódź 2016, s. 10.

⁴ Ibidem, s. 10.

każdy rodzaj wyrazu, a prawem jest całkowita wolność czynienia tego, co się komu podobają⁵.

O współczesnej cyberprzestrzeni wspominała też Irena Pospiszyl wskazując, że „świat Internetu jest współczesną baśnią dla dorosłych i dzieci. Dzięki niemu można mieć przyjaciół – nie zasługując na nich, być pięknym niezależnie od urody, podróżować, doświadczać przygody – nie ruszając się z domu i można mieszkać w pałacu, który się samemu zbuduje, być mądrym i bogatym. A przy tym wszystkim jest to świat tak uniwersalny, powszechnie akceptowany, praktyczny i „rzeczywisty”, że trudniej jest wyjść z tego matriksa, niż w nim pozostać⁶.

Biorąc pod uwagę tak szerokie możliwości Internetu należy zastanowić się jak wesprzeć dzieci w świadomym korzystaniu z cyberprzestrzeni? Co musimy wiedzieć my, dorośli by pomóc dzieciom stać się świadomym i bezpiecznym użytkownikiem w tej przestrzeni.

Korzyści płynące z cyberprzestrzeni dla dzieci

Zarówno w Polsce, jak i na świecie w dobie pandemii COVID-19 tradycyjne metody kształcenia musiały nagle, z dnia na dzień zostać zastąpione zdalnym nauczaniem. Pandemia sprawiła, iż komunikacja bezpośrednia została zastąpiona przez tę nowoczesną, wykorzystującą połączenie internetowe. Ta nowa dla społeczeństwa sytuacja sprawiła, że dzieci i młodzież nauczyły się lepiej wykorzystywać Internet jako narzędzie do edukacji⁷.

Rodzice dzieci, które miały zdalne nauczanie podczas pandemii COVID-19 zauważyli, iż ich dzieci stały się bardziej samodzielne i zorganizowane podczas odrabiania zadań do szkolnych. Przez nową sytuację, w której to dzieci rodziców pracujących zostały pozostawione same sobie musiały wziąć na siebie odpowiedzialność kontrolowania udziału w zajęciach szkolnych w domu przed komputerem. Sytuacja ta spowodowała, że u dzieci musiały nastąpić zmiany w organizowaniu i planowaniu swoich obowiązków oraz dostosowaniu czasu pracy do swoich indywidualnych potrzeb⁸. Ponadto według ankietowanych pozytywną korzyścią z e-edukacji była nauka w domu bez koniecznego wczesnego wstawania i dojazdu do szkoły⁹.

Ale Internet to oczywiście nie tylko e-edukacja. Dla dzieci i młodzieży Internet jest również źródłem rozrywki i sposobu na poznanie świata. Najbardziej popularną stroną dla dzieci w wieku 7-18 lat jest YouTube.com, a także wiele stron z grami komputerowymi. W grupie dzieci z przedziałem wiekowym 16-18 lat do kontaktowania się ze znajomymi

⁵ J. Morbitzer, *Świat wartości w internecie*, http://www.tuo.agh.edu.pl/Aksjol_Int_AGH_JMorbitzer.pdf [dostęp: 12.05.2014], s. 182.

⁶ I. Pospiszyl, *Patologie społeczności*, Warszawa 2011, s. 196 [za: A. Belcer, A. Wojnarowska, „Młodzi podłączeni i połączeni”. *Internet jako cyfrowe podwórko współczesnej młodzieży*, [w:] *Dzieci i młodzież w świecie technologii cyfrowej*, pod red. Ewy Janickiej – Olejnik i Krzysztofa Klimka, Łódź 2016, s. 36.

⁷ M. Piechowska, S. Romanowska, *Proces edukacji w przestrzeni cyfrowej według nauczycieli i rodziców uczniów w dobie pandemii COVID-19*, [w:] *com.press 3 (2) 2020*, s. 27.

⁸ *Ibidem*, s. 29.

⁹ M. Słowik, *Wybrane aspekty kompetencji medialnych dzieci i młodzieży*, [w:] *Zagadnienia aktualne poruszane przez młodych naukowców*, K. Piech, 2018.

oraz poznawania nowych osób popularne też jest korzystanie z portali społecznościowych, w tym Facebooka. Świadczą o tym m.in. opinie młodych ludzi, którzy zwracają uwagę, że: „Internet ? [...] Internet to jest, szczerze mówiąc odkąd tylko pamiętam, zawsze był Internet (chłopiec, lat 15). Myślę, że nie ma takich osób, które nie mają Facebooka. Nie znam osoby, która nie ma Facebooka. U nas w klasie wszyscy mają Facebooka, wszystkie osoby, które znam. No, może mój tata nie ma Facebooka. Krąży taki tekst w Internecie, że kto nie ma Facebooka, też nie żyje [...]”. Trochę się z tym zgadzam (dziewczynka, lat 15)¹⁰. Te przykładowe opinie i wiele innych, jakie możemy znaleźć w sieci pokazują, że już od najmłodszych lat cyberprzestrzeń jest miejscem równoległego życia dzieci i nastolatków.

Ale dzieci mają też wiele pozytywnych opinii na temat korzystania z Internetu¹¹. Jest on dla nich zarówno źródłem rozrywki, jak i miejscem ułatwiającym poznawanie nowych znajomych. Poza tym cyberprzestrzeń jest źródłem wielu informacji, które są aktualizowane na bieżąco. Umiejętność korzystania z Internetu stała się szansą i okazją dla rozwoju społeczeństwa¹².

Zagrożenia dla dzieci płynące z cyberprzestrzeni

W sieci oprócz zalet istnieje bardzo dużo zagrożeń, które mają wpływ na dzieci i młodzież. Badania¹³ wykazują, że tylko nieliczni rodzice są świadomi ich występowania i jeszcze do niedawna niewielu rodziców rozmawiało z dziećmi na ten temat. Znajomość zagrożeń jest wyzwaniem dla rodziców, ponieważ będąc świadomymi ich występowania mogą postarać się ochronić swoje dziecko przed nimi. Niestety, wraz z rozwojem technologii rozwija się także katalog zagrożeń jakie są w sieci. W związku z tym ważne jest to, aby w miarę regularnie poszerzać swoją wiedzę na ten temat. Zagrożenia znajdujące się w Internecie to nie tylko same treści, jakie mogą się tam znajdować, ale także np. niebezpieczne kontakty z nieznanymi.

Należy również pamiętać, że dzieci są także odbiorcami reklam znajdujących się na stronach internetowych, które przeglądają. Reklamy te i informacje w nich zawarte wpływają na percepcję młodego człowieka¹⁴. Ale poza tym warto jest mieć świadomość, że dużym zagrożeniem jest też m.in. cyberprzemoc, gry online, mowa nienawiści, nadużywanie Internetu, nierozważne publikowanie wizerunku dziecka, promowanie zachowań autodestrukcyjnych, seksting, sekskamerki i czaty wideo, uwodzenie dzieci w Internecie i inne¹⁵. Wymienione przykładowe zagrożenia występujące w Internecie skłaniają do refleksji i po-

¹⁰ A. Belcer, A. Wojnarowska, „Młodzi podłączeni i połączeni”. *Internet jako cyfrowe podwórko współczesnej młodzieży*, [w:] *Dzieci i młodzież w świecie technologii cyfrowej*, pod red. Ewy Janickiej – Olejnik i Krzysztofa Klimka, Łódź 2016, s. 36.

¹¹ S. Wójcik, *Zagrożenia dzieci i młodzieży w internecie*, [w:] *Dzieci się liczą 2017. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce*, 2017.

¹² R. Piotrowska, *Edukacja informatyczna w polskiej szkole*, Warszawa 2011, s. 23-24.

¹³ por. m.in. *Raport: Bezpieczeństwo dzieci korzystających z Internetu*, 2008, <https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/wp-content/uploads/2015/09/raport-bezpieczenstwo-dzieci-korzystajacych-z-internetu.pdf> [dostęp: 05.09.2021] i inne.

¹⁴ M. Z. Jędrzejko, M. Kowalski, B. P. Rosik, *Wiek uzależnień czyli cywilizacja wielowymiarowego ryzyka*, [w:] *Uzależnienia behawioralne*, M.Z. Jędrzejko, M. Kowalski, B. P. Rosik, 2015, s. 13.

¹⁵ por. *Bezpieczeństwo dzieci online. Kompendium dla rodziców i profesjonalistów*, Warszawa 2014, s. 8-122.

kazują, że tylko czujność i świadomość rodziców oraz uświadomienie dzieci pozwoli uniknąć licznych niebezpieczeństw czy tragedii.

Ważnym czynnikiem jest też kontrolowanie czasu, jaki dziecko spędza przy komputerze. W przypadku dzieci w wieku od 3 do 7 lat dozwolone jest korzystanie z komputera przez około 30 minut dziennie. Jeśli chodzi o dzieci do 12 roku życia, to czas ten wynosi około 60 minut w ciągu dnia¹⁶. Niestety nowe wyzwanie dla nauczycieli i uczniów podczas pandemii COVID-19 – zdalne nauczanie – diametralnie zburzyło te założenia. Zdalne nauczanie miało swoje wady. Największym minusem tego rodzaju edukacji był czas, jaki dzieci musiały podczas niego spędzać przed komputerem lub innym urządzeniem elektronicznym służącym do komunikacji. W rezultacie skutkowało to bólami głowy czy też kręgosłupa. Nauczyciele również podczas zdalnego nauczania skarżyli się na lekceważące podejście do zajęć uczniów i problemy z koncentracją. Zdalne nauczanie nigdy nie będzie w stanie w pełni zastąpić tradycyjnych metod wykorzystywanych w edukacji¹⁷.

Nie tylko brak efektywności zdalnego nauczania jest problemem. Ważnym zagadnieniem okazało się tutaj e-uzależnienie. Nie należy zapominać o tym problemie zwłaszcza teraz, podczas pandemii, kiedy ten czas spędzany w sieci i przed komputerem, szczególnie przez dzieci i młodzież, jest znacznie dłuższy niż wcześniej. Przez to, że korzystanie z Internetu jest częstsze i bardziej intensywne, może wywoływać obawy, iż doprowadzi to do bardzo szkodliwego zjawiska, jakim jest nadużywanie Internetu przez dzieci i młodzież. O uzależnieniu można mówić w sytuacji, kiedy ilość czasu, który spędzamy przed komputerem zaczyna się wymykać spod kontroli, a samo korzystanie z sieci zaczyna negatywnie wpływać na relacje i funkcjonowanie dziecka w społeczeństwie¹⁸. Osoba uzależniona od Internetu nie tylko nie kontroluje czasu, jaki spędza w sieci, ale dodatkowo w pewnym momencie przestaje interesować się rzeczami, które wcześniej sprawiały jej przyjemność czy były jego hobby. Bardzo często można zauważyć u uzależnionych dzieci problemy z nauką i zaległości w szkole. Niestety zdiagnozowanie takiego uzależnienia nie jest łatwe i wymaga konsultacji ze specjalistą. Osoba uzależniona od Internetu traci zainteresowanie rzeczywistością, jaka go otacza i przestaje dbać o kontakty rodzinne¹⁹.

Edukacja dla bezpieczeństwa w sieci

Bezpieczeństwo jest ważną potrzebą każdego człowieka. Zapewnienie bezpieczeństwa daje szansę na realizację kolejnych potrzeb. Ostatni czas pokazał jak ważnym elementem ogólnego bezpieczeństwa jest zapewnienie dzieciom bezpieczeństwa w sieci. Wymaga to jednak odpowiedniego przygotowania. Ważne jest to, aby w tym trudnym dla dzieci czasie, jakim jest pandemia, dużo z nimi rozmawiać. Dbać o to, aby mimo obustrzeń dzieci

¹⁶ <https://mamopracuj.pl/ile-czasu-dzieci-moga-spedzac-przed-monitorem-komputera> [dostęp: 10.08.2021].

¹⁷ M. Piechowska, S. Romanowska, *Proces edukacji w przestrzeni cyfrowej według nauczycieli i rodziców uczniów w dobie pandemii COVID-19*, op. cit., s. 34.

¹⁸ K. Makaruk, S. Wójcik, *Nadużywanie internetu przez młodzież. Wyniki badań EU NET ABD*, [w:] *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 2013, s. 35-48.

¹⁹ S. Waluś, *Bezpieczeństwo w internecie*, [w:] *Humanistyka i nauki społeczne, doświadczenie, konteksty, wyzwania*, K. Pujer, 2017.

miały możliwość kontaktu z rówieśnikami. Ważne jest też to, aby czas spędzany przy komputerze nie zaburzał rytmu dnia dziecka, aby zawsze znalazł się czas i na wypoczynek i na naukę. Warto również przeprowadzić z dzieckiem rozmowę na temat pandemii i tego co obecnie się dzieje na świecie²⁰. Najważniejsze jednak jest to, aby podczas konwersacji z dzieckiem nie zabrakło tak istotnego tematu, jakim jest bezpieczeństwo w sieci, zwłaszcza teraz, podczas pandemii, kiedy dzieci spędzają w sieci wiele godzin.

Biorąc pod uwagę kwestię rozmowy rodziców z dziećmi na temat bezpieczeństwa w sieci jeszcze w 2018 roku tylko 68% rodziców deklarowało częste rozmowy²¹. W czasie pandemii sytuacja ta uległa zmianie, ponieważ wszyscy ankietowani rodzice widzą potrzebę rozmowy z dziećmi, dotyczącą bezpieczeństwa w sieci²². Pandemia zmieniła to jak rodzice postrzegają dostęp dzieci do Internetu oraz zasady bezpiecznego korzystania z niego. Przed pandemią zaledwie 78% rodziców deklarowało to, iż kontrolują i ograniczają dostęp dzieci do Internetu²³. Poprzez zmiany w Polsce i na świecie spowodowane w marcu 2020 roku rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-CoV-2 zmieniły się też poglądy rodziców. Obecnie 100% ankietowanych rodziców deklaruje ograniczanie dostępu do Internetu oraz kontrolę tego, jak ich dzieci spędzają czas przed komputerem²⁴. Z wcześniejszych badań wynika, iż uczniowie najmłodszych klas szkoły podstawowej spędzali około 1-2 godziny przed komputerem dziennie²⁵. Niestety wraz z pandemią COVID-19 12 marca 2020 roku podjęto decyzję o ograniczeniu w funkcjonowaniu jednostek oświatowych i wprowadzeniu zdalnego nauczania. Zdalnym nauczaniem zostali objęci wszyscy uczniowie, w tym również najmłodsi, dzieci w wieku przedszkolnym, uczniowie szkół podstawowych. Decyzja ta spowodowała wydłużenie czasu spędzanego przy komputerze przez dzieci do około 4 – 10 godzin dziennie²⁶. Dlatego tak ważne jest to, aby uświadamiać i edukować, zwłaszcza w obecnej sytuacji nie tylko dzieci, ale też rodziców, o tym jakie zagrożenia mogą napotkać w sieci ich dzieci. Jeśli rodzic podejrzewa, że jego dziecko powoli zaczyna stawać się ofiarą uzależnienia od Internetu to na jego barkach spoczywa odpowiedzialność zareagowania i pomocy dziecku. Najlepszą rzeczą jaką można zrobić w przypadku dziecka nadmiernie zainteresowanego Internetem, to zaproponować mu inne atrakcje poza światem wirtualnym, wspólny wyjazd, aktywność fizyczną itp. Dziecko, które pozna inne formy i możliwości spędzania czasu wolnego być może się nimi zainteresuje, dzięki czemu uda się rodzicowi odciągnąć dziecko o Internetu²⁷.

Pytanie o to, co możemy zrobić, wskazuje różne kierunki działań. Najważniejsze jednak jest to, że należy działać kompleksowo i wielokierunkowo. W praktyce oznacza to, że musimy wszelkie działania kierować zarówno do uczniów, jak i do ich rodziców i nauczy-

²⁰ Z. Frączek, *Niepowodzenia szkolne uczniów w czasie pandemii Covid-19 w perspektywie wybranych badań empirycznych*, [w:] Kultura- Przemiany – Edukacja, 2020.

²¹ M. Słowik, *Wybrane aspekty kompetencji medialnych dzieci i młodzieży*, op. cit.

²² M. Słowik, *Edukacja on-line w opinii dzieci, rodziców i nauczycieli*, [w:] *Informatyka w Edukacji*, XVII, Toruń 2020.

²³ M. Słowik, *Wybrane aspekty kompetencji medialnych dzieci i młodzieży*, op. cit.

²⁴ M. Słowik, *Edukacja on-line w opinii dzieci, rodziców i nauczycieli*, op. cit.

²⁵ M. Słowik, *Wybrane aspekty kompetencji medialnych dzieci i młodzieży*, op. cit.

²⁶ M. Słowik, *Edukacja on-line w opinii dzieci, rodziców i nauczycieli*, op. cit.

²⁷ S. Waluś, *Bezpieczeństwo w internecie*, op. cit.

cieli. Tylko takie frontalne działania pozwoli osiągnąć sukcesy i zminimalizować niekorzystne wpływy. Jak zwraca uwagę Polskie Centrum Programu Safer Internet, „dorośli często nie podejmują w relacjach z dziećmi tematów zagrożenia w sieci, gdyż uważają, że temat ten ich nie dotyczy, a ich dzieci nie są bezpośrednio narażone na zagrożenia. Czasami nie poruszają tematów zagrożenia również dlatego, że ich wiedza i umiejętności są niewystarczające lub też nie potrafią tej wiedzy przekazać”²⁸. Jak mało rodzice wiedzą o swoich dzieciach i możliwych zagrożeniach, z którymi ich dziecko spotyka się w sieci świadczy chociażby taki fakt, że „ponad połowa rodziców nie wie, że ich dzieci spotkały się osobiście z osobą poznaną online. Aż 63% polskich rodziców pozostaje w przekonaniu, że ich dzieci nigdy nie otrzymały przez Internet złośliwych lub przykrych wiadomości od rówieśników (cyberagresja), podczas gdy dzieci, tego doświadczyły”²⁹. Tylko te przykładowe dane pokazują, że problem jest znacznie głębszy niż się dorosłym wydaje. Dodatkowo warto jest podkreślić, że 40% nastolatków nie miała żadnej pomocy ze strony dorosłych podczas uczenia się korzystania z sieci. Swoją wiedzę i umiejętności zdobyli podczas samodzielnego poszukiwania w sieci. Zatrważające jest też to, że tylko 20% dzieci rozmawia ze swoimi rodzicami na temat tego, co jakie strony internetowe przegląda³⁰. Już tylko tych kilka przykładów wskazuje kierunek, w jakim powinno pójść zainteresowanie rodziców w celu szerszej pomocy i przygotowania swoich dzieci do korzystania z sieci. Często rodzicom wydaje się, że dziecko obcując z komputerem i Internetem wie więcej od niego, jest w tym lepsze i w związku z tym jego rady nie są mu potrzebne. A przecież „dziecko nie orientuje się, jakie mogą być skutki postępowania i jak się w danym momencie powinno zachować. Nie umie rozwiązać problemu, ponieważ brak mu umiejętności pozwalających na jego szybką analizę, jak również nie zna gotowych rozwiązań, wzorców i zachowań. Nie zawsze potrafi posłużyć się wiadomościami, nawet, jeśli je częściowo posiada, szczególnie wówczas, gdy wiedza ma charakter teoretyczny”³¹. Podniesienie świadomości rodziców w tej kwestii i uwrażliwienie ich na trudności pozwoli lepiej przygotować dzieci do spotkania z trudnościami i niebezpieczeństwami w sieci. Szczególnie, że wielość i różnorodność zagrożeń występujących w sieci jest bardzo długa. Dlatego tak bardzo ważnym jest przede wszystkim podnoszenie świadomości rodziców i uwrażliwianie ich na temat zagrożeń. Istotnym działaniem jest też wspieranie rodziców w obszarze zdobywania wiedzy i umiejętności w zakresie nie tylko rozpoznawania zagrożeń ale również pokazywanie im skutecznych sposobów postępowania w przypadku wystąpienia już wirtualnych zagrożeń. Warto zwrócić uwagę, że „jednym z pożądanых działań rodzica powinna być wspólna z dzieckiem aktywność w internecie. Daje ona możliwość nie tylko przekazywania zasad bezpiecznego korzystania z sieci, ale i sposobność proponowania ciekawych stron dostosowanych do wieku dziecka, jak i rozbudzających czy rozwijających jego zainteresowania. To również sposób na poznanie aktywności podejmowanych przez dziecko, jego internetowych zna-

²⁸ *Bezpieczeństwo dzieci online. Kompendium dla rodziców i profesjonalistów*, Warszawa 2014, s. 123.

²⁹ *Ibidem*, s. 123.

³⁰ *Ibidem*, s. 124.

³¹ *Ibidem*, s. 124.

jomych oraz naturalną edukację³². Do tego warto jest zastosować zabezpieczenia w postaci filtrów ochrony rodzicielskiej ale pamiętać należy, że żadne filtry nie zastąpią rozmów z dzieckiem i wyjaśnień wątpliwych kwestii.

Poza rodzicami ważnym elementem w procesie świadomego przekazu jest szkoła. To w tym miejscu uczeń ma być przygotowywany do pracy w warunkach współczesnego ale też przyszłego świata. To tu powinien zdobyć wiedzę i umiejętności, które pozwolą mu na odnalezienie się w przyszłości. Tematyka bezpieczeństwa online jest już obecna w programach szkolnych ale wielu nadal sądzi, że jeszcze jest jej za mało. Jest mnóstwo zagrożeń ale też pamiętać należy, że ciągle pojawiają się nowe. Internet cały czas się zmienia i nie możemy edukować bazując tylko na wcześniejszych doświadczeniach. Wymaga to ciągłego czuwania, interesowania się i przekazywania informacji na temat nowych zagrożeń. Wymaga też uczenia się radzenia sobie z tymi zagrożeniami. Obecnie „pedagodzy w swojej pracy stosują metody służące doskonaleniu umiejętności uczniów potrzebnych nie tylko podczas zajęć szkolnych, ale również w codziennym życiu. Są to m.in. umiejętności wyciągania wniosków, myślenia analitycznego i krytycznego, rozumienia informacji, jej selekcji, a zatem też te, które są niezbędne w zachowaniu bezpieczeństwa w sieci³³. Jest to wręcz konieczne ponieważ, pamiętać należy, że zagrożenia w sieci mają różny wymiar. Jest ten wymiar techniczno-technologiczny, do którego można zaliczyć m.in. złośliwe oprogramowanie. Ale jest też ten wymiar społeczno-wychowawczy. To tu dziecko zetknie się m.in. z cyberprzemocą czy niewłaściwymi treściami. Stąd tematyka ta powinna być poruszana na różnych lekcjach i dyskutowana w oparciu o różne przykłady by dzieciom było łatwiej rozpoznać te zagrożenia w sieci.

Na koniec warto też wspomnieć o możliwości uzyskania wsparcia w różnych instytucjach. Działania promujące właściwe zachowanie w sieci są obszarem zainteresowania zarówno instytucji krajowych jak i międzynarodowych. Obecna różnorodność programów i wsparcia pozwala na uzyskanie pomocy z wielu źródeł. Nie można zapominać też o mediach, które często przybliżają tą tematykę i starają się promować właściwe zachowania w sieci.

Podsumowanie

Ten krótki rekonesans po zagadnieniu związanym ze zwróceniem uwagi na istotne kwestie zadbania o bezpieczeństwo najmłodszych miał za zadanie zwrócić uwagę, że na barkach dorosłych leży odpowiedzialność za właściwe przygotowanie dzieci do korzystania z sieci. Dodatkowo pandemia wpłynęła na poszerzenie zachowań nieakceptowanych społecznie w tym obszarze, co dodatkowo powinno skłaniać do podjęcia szeroko zakrojonych działań w celu zapewnienia najmłodszemu bezpieczeństwu w sieci. Internet może być źródłem pozytywnych doznań, licznych ciekawych informacji, ale jest też miejscem trudnym, bezwzględnie zawłaszczającym, który w skrajnych przypadkach doprowadza nawet

³² Ibidem, s. 124.

³³ Ibidem, s. 125.

do jakże tragicznych w skutkach śmierci dzieci i młodzieży. Powinniśmy więc zrobić wszystko, by uzbroić dzieci i młodzież w narzędzia, które pozwolą im odnaleźć się szczególnie wtedy, kiedy znajdą się po tej czarnej stronie internetu. Bez naszego odpowiedniego przygotowania i wsparcia dzieci sobie nie poradzą. Zadbajmy więc by były dobrze przygotowane na spotkanie z trudnościami w sieci bo to zagwarantuje im bezpieczne korzystanie z internetu. Wykorzystując różnorodność przyjaznych programów, ofertę organizacji, wsparcie szkoły i nasz kontakt z dzieckiem pozwolą na właściwe przygotowanie do przyszłości.

Bibliografia

- Belcer A., *Modelowanie relacji młodzieży w środowisku cyberprzestrzeni*, [w:] *Dzieci i młodzież w świecie technologii cyfrowej*, pod red. Ewy Janickiej – Olejnik i Krzysztofa Klimka, Łódź 2016.
- Belcer A., Wojnarowska A., „Młodzi podłączeni i połączeni”. *Internet jako cyfrowe podwórko współczesnej młodzieży*, [w:] *Dzieci i młodzież w świecie technologii cyfrowej*, pod red. Ewy Janickiej – Olejnik i Krzysztofa Klimka, Łódź 2016.
- Bezpieczeństwo dzieci online. Kompendium dla rodziców i profesjonalistów*, Warszawa 2014.
- Frania M., *Edukacja medialna a reklama*, Kraków 2013.
- Frączek Z., *Niepowodzenia szkolne uczniów w czasie pandemii Covid-19 w perspektywie wybranych badań empirycznych*, [w:] *Kultura- Przemiany – Edukacja*, 2020.
- Jędrzejko M. Z., Kowalski M., Rosik B. P., *Wiek uzależnień czyli cywilizacja wielowymiarowego ryzyka*, [w:] *Uzależnienia behawioralne*, M.Z. Jędrzejko, M. Kowalski, B. P. Rosik, 2015.
- Makaruk K., Wójcik S., *Nadużywanie internetu przez młodzież. Wyniki badań EU NET ABD*, [w:] *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 2013.
- Morbitzer J., *Świat wartości w internecie*, http://www.tuo.agh.edu.pl/Aksjol_Int_AGH_JMorbitzer.pdf [dostęp: 12.05.2014].
- Piechowska M., Romanowska S., *Proces edukacji w przestrzeni cyfrowej według nauczycieli i rodziców uczniów w dobie pandemii COVID-19*, [w:] *com.press 3 (2) 2020*.
- Piotrowska R., *Edukacja informatyczna w polskiej szkole*, Warszawa 2011.
- Pospiszyl I., *Patologie społeczne*, Warszawa 2011.
- Pyżalski J., *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzyko zachowań młodzieży*, Kraków 2021.
- Słowik M., *Edukacja on-line w opinii dzieci, rodziców i nauczycieli*, [w:] *Informatyka w Edukacji*, XVII, Toruń 2020.
- Słowik M., *Wybrane aspekty kompetencji medialnych dzieci i młodzieży*, [w:] *Zagadnienia aktualne poruszane przez młodych naukowców*, red. K. Piech, 2018.
- Waluś S., *Bezpieczeństwo w internecie*, [w:] *Humanistyka i nauki społeczne, doświadczenie, konteksty, wyzwania*, K. Pujer, 2017.

Wójcik S., *Zagrożenia dzieci i młodzieży w internecie*, [w:] *Dzieci się liczą 2017. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce*, 2017.

<https://mamopracuj.pl/ile-czasu-dzieci-moga-spedzac-przed-monitorem-komputera> [dostęp: 10.08.2021].

Beata A. Orłowska, Eliza Sojka

Edukacja dla bezpieczeństwa dzieci w sieci podczas pandemii COVID-19

Celem artykułu jest próba ukazania roli szkoły, nauczycieli i rodziców w procesie bezpiecznej edukacji dzieci korzystających z sieci. Pandemia COVID-19 pokazała jak szybko i radykalnie musiały nastąpić zmiany by mimo kryzysu zdrowotnego edukacja mogła trwać nadal. Jednak obserwowane dziś problemy pokazują, że dzieci i młodzież nie są przygotowani do bezpiecznego poruszania się po sieci.

Słowa kluczowe: pandemia COVID-19, edukacja dla bezpieczeństwa, szanse i zagrożenia w sieci.

Education for the safety of children online during the COVID-19 pandemic

The aim of the article is to present the role of schools, teachers and parents in the process of safe education of children using the Internet. The COVID-19 pandemic showed how quickly and radically changes had to be made so that, despite the health crisis, education could continue. However, the problems observed today show that children and adolescents are not prepared to safely navigate the Internet.

Keywords: COVID-19 pandemic, safety education, online opportunities and threats.

Translated by Eliza Sojka

